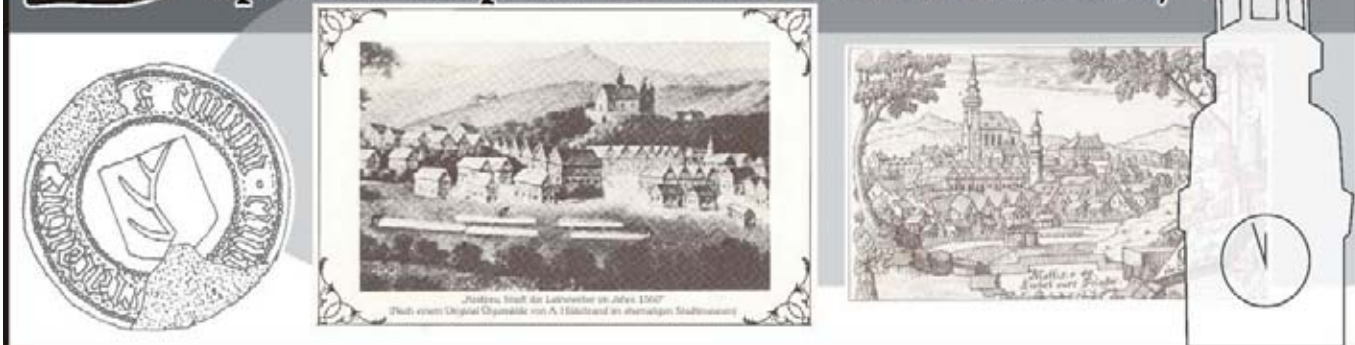


BULLETIN No 168/2 - 2009

Společnosti přátel historie města Chrastavy



Historické události v měsíci únoru

1. 2. 1918 začala vzpoura námořníků v boce Kotorské, která zahájila vlnu odporu vůči habsburské monarchii.
2. 2. 1211 zemřela Adléta Míšeňská – první manželka Přemysla Otakara II. Pocházela z rodu Wettinů a Přemysl s ní žil 20 let. Potom si našel Konstancii Uherskou a Adlétu zapudil.
4. 2. 1820 se narodila česká spisovatelka Božena Němcová, vlastním jménem Barbora Panklová. Podle výzkumu je však rok jejího narození posunut do r. 1816. Mnoho se diskutuje i o jejím původu – snad pocházela ze šlechtického prostředí z kruhu Kateřiny Zaháňské, známé kněžny z Babičky.
5. 2. 1320 V Mohuči zemřel ve věku sedmdesátí let Petr z Aspeltu, jenž se významnou měrou zasloužil o zvolení a uznání tří římských králů. Byl typem diplomata a vzdělance. Pracoval ve službách Václava II. a patřil k jeho rádcům. Zastával hodnost vyšehradského probošta a kancléře.
6. 2. 1566 řeka Ohře zcela zatopila městečko Žatec, zničila chmelnice a také několik okolních vesnic.
6. 2. 1589 zemřel v Telči Zachariáš z Hradce, zemský hejtmán Markrabství moravského. Velkou část svého majetku věnoval na stavbu renesančního zámku v Telči, který se stal vskutku přepychovou rezidencí. Patřil k velmi pozoruhodným osobnostem rodu. Měl rád staré zvyky a také český jazyk. Zastával funkci nejvyššího komorníka. Oženil se s Kateřinou z Valdštejna. Nákladná svatba se konala na Polné a hostina trvala 14 dnů. Manželství bylo bezdětné, přesto šťastné. Zachariáš odpočívá se svou ženou v telčském mauzoleu, které nechal vybudovat.
7. 2. 1253 zemřel rytíř Ojif z Friedberka, jenž podle tradice zavedl v Čechách rytířské turnaje.
9. 2. 1800 se v Chrastavě narodil malíř Josef Führich. Podrobněji viz článek Nálepky vyprávějí v těchto Chrastavských listech.
11. 2. 1812 se narodil další ze známých chrastavských malířů Gustav Kratzmann. Maloval oltářní obrazy. Stal se také příbuzným J. Führicha – jeho dcera Berta si vzala Führichova syna Lukáše.
12. – 22. 2. 1888 byl na návštěvě v Praze P. I. Čajkovskij a dirigoval tu několik koncertů.
13. 2. 1871 byl v Praze založen Výrobní ženský spolek, jehož duší byla Karolína Světlá.
14. 2. 1779 zemřel Jame Cook. Učarovalo mu moře a lodě. Za deset let svých výzkumů obeplul třikrát zemi v neprozkoumaných oblastech jižního polárního kruhu a Tichomoří.
14. 2. 1393 zemřela v Hradci Králové – někdy se uvádí na Mělníce – čtvrtá manželka Karla IV. císařovna Alžběta Pomořanská ve věku 46ti let. Když se brali, bylo Alžbětě pouhých 16 let, Karlovi 47. I přes velký věkový rozdíl bylo jejich manželství pravděpodobně spokojené. Přispěly k tomu jistě i Karlovy povahové vlastnosti – mírnost a tolerance. Podle legendy prý podnikla pěší pouť z Karlštejna do Prahy za manželovo uzdravení. Z tohoto manželství se narodilo šest dětí. Alžběta je pohřbena vedle svého chotě v chrámu sv. Víta v Praze.
15. 2. 1611 časně ráno vtrhli Pasovští na Malou Stranu. V ulicích se rozpoutal zmatek. Pasovští drancovali v domech a palácích. Nakonec muselo v březnu vojsko odtáhnout. Tím si Rudolf II., který vojsko pozval, podepsal svůj ortel. Na trůn nastoupil jeho bratr Matyáš.
15. 2. 1368 se narodil Zikmund Lucemburský, syn Karla IV. a Alžběty Pomořanské. Po svém otci sdělil vladařské sklony. Stal se uherským a českým králem, králem římským a posléze i císařem.
18. 2. 1608 Císařský levoboček don Julius d' Austria zavraždil na zámku v Českém Krumlově svou milenkou Markétu Pichlerovou zvanou Mušle. Jeho otec Rudolf II. s ním měl velké plány a vůbec mu nevadilo, že pocházel z nemanželského lože. Mnohem horší bylo, že po svém otci sdělil dispozice k duševní chorobě – trpěl pravděpodobně schizofrenií. Dnes už asi nezjistíme, zda příčina jeho činu byla choroba či šlo jen o bouřlivé mládí plné bujnosti, násilí, alkoholu a výprav za nevěstkami. Druhý den po vraždě svého činu velmi litoval. Oběť byla pochována v klášteře krumlovských minoritů.
18. 2. 1853 byl František Josef napaden krejčovským tovaryšem Libenyim, který mu vrazil nůž do krku. Císař měl však štěstí – nůž se zarazil o kravatovou sponu. Blízko stojící lidé císaři pomohli a atentátníka zneškodnili. Ten skončil krátce nato na popravišti.
24. 2. 1507 český sněm uznal Vladislavova syna Ludvíka Jagellonského za dědice českého trůnu.
24. 2. 1321 pořádal český král Jan Lucemburský po svém návratu do Prahy velký turnaj, na němž utrpěl vážné zranění oka.
25. 2. 1634 byl v Chebu zavražděn Albrecht Václav Eusebius z Valdštejna, vévoda frýdlantský.
26. 2. 1361 se Anně Svídnické a Karlu IV. konečně narodil v Norimberku dlouho očekávaný syn, později římský a český král Václav IV. Již jako dvouletého ho nechal císař korunovat na českého krále, aby mu zajistil nástupnictví. Po křtinách následovaly osm dní trvající hostiny, turnaje a jiné radovánky. Karel městu odpustil říšskou daň a vězňům udělil milost.

Podle historických pramenů zpracovala Jaroslava Špaková

Poděkování městu Chrastava

Chceme touto cestou vyjádřit poděkování starostovi města panu ing. M. Canovovi, dále městskému zastupitelstvu a radě města za podporu naší činnosti. Dík patří i vedení Společenského klubu a jeho zaměstnancům.

Do následujícího roku přejeme všem pevné zdraví, spokojenost a mnoho úspěchů v pracovním i osobním životě.

Za SPHMCH Jaroslava Špaková

Zajímavosti o Jizerskohorském spolku PATRON

Zájmová činnost je na Liberecku velmi bohatá a pestrá. Leccos víme o sportovních klubech, o hudebních tělesech či pěveckých souborech, avšak spolek s názvem PATRON nepatří do žádné z těchto aktivit.

V průběhu 80. let minulého století vyšla v Liberci pozoruhodná publikace, která si v krátké době získala značnou oblibu. Jmenovala se **KNIHA O JIZERSKÝCH HORÁCH** a jejím autorem je RNDr. Miloslav NEVRLÝ.

I když bylo na Liberecku mnoho turistů, kteří prochodili Jizerky křížem krážem, autor knihy v ní shromáždil mnoho dosud neznámých faktů. Nejvíce zaujaly čtenáře kapitoly o tzv. **jizerskohorských pomníčcích** a do knihy byla vložena i mapa, na níž byly vyznačeny, očíslovány a pojmenovány. Je jich více než několik set a nacházíme je často i na velmi nepřístupných místech. Vznikl dokonce nový druh turistiky, kdy se podle uvedeného plánu v knize lidé snažili pomníčky nejen vyhledat, ale také je vyfotografovat a zjistit co nejvíce o těch, kteří v horách zahynuli. Stalo se otázkou cti najít a zachytit na film co nejvíce těchto památníků. Na místě tragického neštěstí stojí dřevěné, kamenné či železné kříže a nápis bývá většinou německý, v poválečné době český.

Pomníčky najdeme na místě smrti pytláků, hajných, dřevorubců či těch, kteří zbloudili ve sněhové vánici a zmrzli. Jsou tu také pomníčky sebevrahů, kteří sem přišli, aby tu – daleko od lidí – odešli dobrovolně ze světa. Členové spolku PATRON pomníčky opravují a renovují.

To však není zdaleka jediná činnost členů spolku. Setkávají se několikrát do roka v Jablonci, jednatelem spolku je již mnoho let Herbert Endler. Vydávají si časopis stejného jména – PATRON. Mají zájem o menší sakrální památky v oblasti Jizerských hor (kapličky, pomníky, boží muka). Vypracovávají pro zájemce nové a nové turistické trasy. Kdo se chce blíže seznámit s činností a chystanými akcemi spolku PATRON, může si vyhledat na svém internetu tuto adresu: <http://patron.bdnet.cz/>

František Vydra

Mohla by Chrastava být republikou?

Koho mohla napadnout taková hloupost? říká si teď ne jeden čtenář. A přece se podobné věci stávají...

Asi patnáct kilometrů od hranic šluknovského výběžku je na saském (německém) území nevelké městečko **SCHIRGISWALDE**, které má také slovanský (lužickosrbský) název **ŠĚRACHOW**. Po vítězné bitvě u Wagramu v roce 1809 si francouzský císař Napoleon vybral na saském území několik enkláv, které měly spadat přímo pod jeho pravomoc. Při předávání listin se dokument o Schirgiswalde kamsi ztratil. Nastala zvláštní situace: městečko Šērachow nepatřilo ani Napoleonovi, ani saskému králi.

Tato neobvyklá situace trvala od října 1809 až do 4. července 1845 a městečko s nejbližším okolím se stalo malým, ale samostatným státem. Jeho katolická farnost spadala pod pražské arcibiskupství. V čele trpasličího státu nestál žádný šlechtic, ale městský soudce, jeho dva místopřísežní zástupci a městská rada složená z dvaceti mužů. Občané se tu neřídili německými, ale rakouskými zákony.

Městská republika neobyčejně zbohatla, protože bylo proclíváno všechno zboží, které bylo převáženo přes území ministátu až z přístavů na severu, např. z Hamburku, Brém a Lübecku.

Období mezi léty 1809 až 1836 bývá dokonce nazýváno v historii Schirgiswalde „zlatým věkem“ a v té době bylo nevelké městečko přezdíváno dokonce „malé Lipsko“.

Ke zvláštnostem patří také tzv. „modrá loterie“. Až z Berlína, ale také z mnoha jiných míst posílali zájemci do Schirgiswalde sázkové tikety s čísly. Vítězná (tažená) čísla sem byla tajně posílána až z Prahy a často docházelo k podvodům s nimi.

A ještě další zvláštnost měla malá republika. Zatímco v Sasku a v Prusku museli tovaryši různých řemesel platit za přijetí do cechů vysoké poplatky, v republice Schirgiswalde byly mnohem nižší.

Když se v Sasku či Prusku prováděly hony na rekruty do vojska, mnozí se snažili zachránit před vojnou a uprchli do Schirgiswalde. Skrýval se tu několik let i Napoleonův nepřítel, vysoký francouzský duchovní, nebo rakouská hraběnka.

Na své si přišli i loupežníci. Vybírali na hranici města clo do své kapsy. Jejich náčelníkem prý byl jakýsi „český Václav“.

V roce 1845 připadla republika Schirgiswalde / Šērachow k Sasku a k němu patří dodnes.

PhDr. František Vydra

Jak přišla Chrastava málem o radnici

Na podzim minulého roku – od září do listopadu – se děly velké věci, aniž by o tom chrastavská veřejnost vůbec věděla. V sázce byla naše krásně opravená radnice s vysokou věží, na kterou jsme tak hrdí...

Ptáte se, co se tehdy stalo?

Na městské infocentrum přišel internetový e-mail z Lotyšska, z hlavního města Rígy. Ruský advokát Vladimír Mažajev zastupoval právnický rodinu jakési paní Marie Gattermannové, Němky, která prý žila v Chrastavě ve 30. letech minulého století a byla

majitelkou hostince.

Korespondence se vedla rusky. Zprvu jsme se domnívali, že jde o žert nebo nedorozumění. Odepsali jsme, že nám takové přijmení není známo, že jsme je v seznamech německých majitelů hostinců vůbec nenašli.

Jenže zanedlouho přišlo přes internet několik černobílých fotografií a z nich jsme poznali, že jde o hostinec v přízemí chrastavské radnice (tam, kde je dnes velká zasedací síň). Na skle výlohy bylo skutečně napsáno jméno **Marie Gattermann**. Tato žena

prý měla dva syny, kteří prý se v době války postavili proti fašismu. Na některých snímcích bylo i několik dalších členů této rodiny.

Téměř denně nám pan Mažajev psal další e-maily a my jsme pořád nechápali, proč vůbec tolik let po válce do Chrastavy píše. Ukázalo se, že si ta německá rodina zřejmě ještě dnes činí nároky na svůj bývalý majetek a chtěla by dům a hostinec v něm získat zpět.

Ten dům je ovšem radnice, tedy veřejná budova, která nikdy neměla a nemá soukromého majitele. Paní Gattermannová měla tehdy ve 30. letech zřejmě radniční hostinec v pronájmu. Znovu jsme prohlíželi podrobně seznam majitelů hostinců a kaváren a seznam tehdejších majitelů domů. Marně... Toto jméno se tam

nikde nevyskytovalo!

E-maily pana Mažajeva začaly mít nepřijemný, až útočný tón. Znovu a znovu jsme uváděli svou domněnku, že jsme podle snímků poznali, že šlo zcela jistě o hostinec v budově radnice na náměstí a že už tam dávno žádný takový hostinec neexistuje...

Znovu a znovu jsme vysvětlovali, že radnice není soukromý majetek a navíc, že nelze více než šedesát let po skončení druhé světové války žádat o navrácení bývalého majetku.

Naše usilovná snaha měla nakonec kladný výsledek: chrastavská radnice byla nakonec přece jen zachráněna!

F.Vydra

Zapomenuté únorové zvyky

2. února – Hromnice je lidové označení svátku, který prošel řadou změn. Světlo a oheň patří k symbolům spojeným s představou dobra a zla. Svíce znamená v liturgii „světlo k osvícení národů... Jejich svit měl vést umírajícího na cestě k věčnosti. Někde se zapálená svíčka – hromnička – dávala do ruky umírajícímu, jinde se stavěla vedle jeho lože. Svíčky – hromničky se rozsvěcely při bouřce, aby byl dům ochráněn před bleskem. Jinde obcházel hospodář s posvěcenou svíčkou úly, aby měl hojnost medu a aby byly úly chráněny před zloději. V tento den je zakázáno šít – špička jehly by mohla přitáhnout blesk. Nesmělo se klít, žertovat, někde ani tancovat.

3. února na sv. Blažej se vypráví legenda, že když byl vězněn, přinášela mu žena pokrm a svíci. Za to jí slíbil, že bude chráněna před nemocemi, pokud obětuje každý rok jednu svíčku. Z toho pravděpodobně povstal zvyk obětovat v kostele svíci. Sv. Blažej byl patronem počasí. O jeho svátku se rozhazoval do větru popel, sůl a mouka, aby se větry nakrmily a neškodily. Byl také patronem větrných mlýnů a hudebníků na dechové nástroje. Žáci chodili na obchůzky, odříkali přání, za něž dostávali do koše vejce, obilí či peníže, ale i slaninu a uzené. Děti to odevzdaly „rektorce“, která jim za to vystrojila hostinu. Tento zvyk je dochován v Čechách již od 14. století jako jeden z nejstarších.

5. února se slavil svátek sv. Agathy – patronky sklářů. Chléb svěcený v tento den jedli lidé i dobytek a také měl chránit pole před škodami. Světla se i voda, již lidé na ochranu před škůdci kropili zahradu a pole. Člověk, který se napije této vody, nebude uštknut hadem.

6. února byla pro víru odsouzena Dorota, později prohlášena za svatou. Na popravu ji doprovázeli lidé a ona jim řekla, jak se těší do ráje, kde kvetou květiny a zraje ovoce. To zaslechl Theofil, který se rád křesťanům posmíval, a chtěl na ní, aby mu nějaké květiny a ovoce poslala. Krátce nato přistoupilo k Dorotě dítě, které jí podávalo tři růže a tři jablka. Ta je poslala Theofilovi. Krajina byla pustá, a tak ovoce nemohlo pocházet odtud. Theofil uvěřil v Krista a později i on byl pro víru sťat mečem. Z těchto legend se později vytvořil zvyk „chození s Dorotou“. Původně šlo o hry, které předváděly utrpení sv. Doroty, později se staly spíše lidovou zábavou.

Ve většině her se vyskytuje Dorota, Teofil, král, čert a kat. Tento zvyk se udržoval na Moravě v 19. století a též v jižních a jihozápadních Čechách. Účinkovala zde ponejvíce mládež.

24. února si připomeneme sv. Matěje. Byl pro víru sťat, a tak se jeho atributem stala sekera. Je patronem řezníků a tesařů. Tento den se někdy považuje za konec zimy. Dodnes známe např. pranostiku Svatý Matěj ledy láme.

Toho dne se věštil zdar žní, úspěch sňatku, předpovídalo se počasí, ale i smrt. Matěj se stal patronem úrody, za jejíž hojnost prosil hospodář, ale i děti. Třáslo se např. stromem v sadu, jinde děti tloukly vařečkou do ovocných stromů a říkaly: „Prosím, prosím sv. Matěje, nám ať ovoce hojnost dopřeje, kamkoli v zahradě se můj hlas rozleje...“

Pro Prahu měl tento den zvláštní význam – konala se první jarní pouť, jejíž tradice se drží dodnes. Mnozí z nás si jistě připomenou píseň U svatého Matěje, když se slunce zasměje, na pouti je hezkých panen, jak když máku naseje. "I když dnes je Matějská pouť úplně jiná, je pěkné, že tento zvyk vydržel až do dnešních dnů.

Jistě se nad některými zvyky mnozí pousmějí, ale je nutné si uvědomit, že v dřívějších dobách měl každý svůj význam.

Podle dostupných pramenů zpracovala J. Špaková

Kvíz – Sedmkrát odpověz

Vážení čtenáři, ani v únorovém čísle Bulletinu nebude chybět sedm hádanek, kterými si můžete ověřit své znalosti nebo se třeba něco nového a zajímavého dovědět.

1. K čemu sloužila houfnice?
2. Která známá osobnost prožila poslední část svého života na zámku v Duchcově?
3. Víte, které moravské město je pro svou malebnost a unikátní soubor lidové architektury nazýváno Moravské Benátky?
4. Na kterém hradě v našem blízkém okolí najdeme překrásný sál, kterému se říká Bajkovský?
5. Co nebo kdo je rondel?
6. V r. 1991 byl učiněn unikátní objev – ve sklepení byly odhaleny základy kláštera, o kterém se myslelo, že již neexistuje. Nápověda – ani toto místo není daleko od nás.
7. Ulrika von Levetzow – poslední láska J.W.Goetha, zanechala po sobě památku v podobě krásné kolekce šperků. Víte, kde si je můžeme společně se sbírkou českých granátů prohlédnout?

(Správné odpovědi najdete na straně 4 Bulletinu)

Tradiční zájezd do Horní Lužice

Společnost přátel historie města Chrastavy hodlá uspořádat o Velikonoční neděli 12. dubna 2009 po několikaleté přestávce opět autobusový zájezd do Horní Lužice. Na programu zájezdu je prohlídka historického centra města BUDYŠÍNA (Bautzen), odpoledne pak návštěva několika lužickosrbských katolických vesnic (Chrósčicy, Pančicy, Njebjelčicy, Ralbicy aj.) Účastníci zájezdu budou svědky prastarého zvyku procesí velikonočních jezdců, kteří svým zpěvem oznamují zmrtvýchvstání Ježíše Krista po jeho ukřižování.

Toho dne vyjede více než 1700 svátečně oblečených mužů na vyzdobených koních různých ras a barev od jedné farnosti ke druhé.

Je to jedinečná podívaná, mnohým to připadá jako výlet do jiného, zcela odlišného světa.

ZÁJEMCI BY SE MĚLI PŘIHLÁSIT CO NEJDŘÍVE V MĚSTSKÉM INFOCENTRU (budova muzea). JE NUTNO VČAS ZAJISTIT AUTOBUS, A PROTO JE TŘEBA SE PŘIHLÁSIT CO NEJDŘÍVE !

Vzácná listina na chrastavské radnici

Ve středu 28. ledna 2009 byla v kanceláři starosty vystavena pergaménová historická listina velkých rozměrů a s císařskou pečetí, která sděluje, že z rozhodnutí tehdejšího císaře Josefa II. bude městu Chrastavě povolen další výroční trh (jarmark), a to po druhé adventní neděli, tedy před Vánocemi. Na vzácném dokumentu je podpis samotného císaře. Listina pochází z roku 1783. Císařovna Marie Terezie, matka Josefa II., již dříve povolila našemu městu několik trhů ročně, její syn pak přidal další. Překlad textu listiny pořídil p. Lubomír

Tomší.

K listině je přivešena velká císařská pečeť uložená v dřevěné ochranné schránce.

Členové SPHMCH hlasováním rozhodli, že listinu zakoupí.

PhDr. František Vydra



Redakce Chrastavských listů se omlouvá čtenářům Bulletinu No 167/1-2009, kde byl v článku "Bude mít Chrastava další muzeum" chybně uvedeno jméno autora tohoto návrhu.

Skutečným autorem tohoto návrhu a plánu je pan Marek Vávra z Liberce.

Děkujeme za pochopení.

Zita Václavíková, redakce Chrastavských listů

Odpovědi na kvízové otázky: 1. Polní dělo užívané husity ke střelbě do houfu – odtud název. 2. Giovanni Giacomo Casanova – byl znám svými milostnými romány, též jako spisovatel historických románů. Pracoval jako knihovník ve službách hraběte Valdštejna. 3. Město Štrambersk – 10 km od Nového Jičína. 4. Na hradě Lemberk. 5. Stavba kruhového půdorysu, např. náročná věžice, která sloužila k opevnění. Najdeme ji v Pardubicích či na Kunětické hoře. 6. V Českém Dubu – klášter zpřístupněn v r. 1993 (románská kaple, síň a menší sál). 7. V Muzeu českého granátu v Třebenicích. Je to jedno z nejstarších muzeí (1872).



BULLETIN

Společnosti přátel historie města Chrastavy

No 168 / 2 - 2009

Vydává Společnost přátel historie města Chrastavy
Připravil: Jaroslava Špaková, PhDr. František Vydra

Sazba, tisk a distribuce je zajišťována prostřednictvím
Chrastavských listů – zpravodaje MěÚ Chrastava.